

PRACE ORYGINALNE • ORIGINAL PAPERS

PL ISSN 1734-3402

Znajomość zasad profilaktyki i czynników ryzyka raka sutka wśród uczennic szkół ponadgimnazjalnych

Knowledge of the risk factors and prevention of breast cancer among secondary school schoolgirls

IWONA ROTTER^{1, A, C, D, F}, KATARZYNA SZYMCAK^{2, A-D, F}, MARIA LASZCZYŃSKA^{3, D}, BOGDAN RUMIANOWSKI^{3, D, E}, EWA KEMICER-CHMIELEWSKA^{2, D}, ALEKSANDRA RYŁ^{3, D}¹ Samodzielna Pracownia Rehabilitacji Medycznej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie² Zakład Zdrowia Publicznego Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie³ Zakład Histologii i Biologii Rozwoju Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie

A – przygotowanie projektu badania, B – zbieranie danych, C – analiza statystyczna, D – interpretacja danych, E – przygotowanie maszynopisu, F – opracowanie piśmiennictwa, G – pozyskanie funduszy

Streszczenie Wstęp. W procesie edukacji powinno się kształtować u młodzieży potrzebę troski o własne zdrowie.**Cel pracy.** Ocena stanu wiedzy uczennic szkół ponadgimnazjalnych na temat profilaktyki nowotworu gruczołu sutkowego.**Materiał i metody.** Badanie metodą sondażu diagnostycznego przeprowadzono wśród 300 uczennic ze szkół ponadgimnazjalnych ze Szczecina.**Wyniki.** Mimo deklaracji o znajomości zasad samobadania sutków, zgodnie z zaleceniami wykonuje je ponad 1/3 licealistek i mniej niż 30% uczennic szkół zawodowych. Wiedza dotycząca czynników ryzyka raka sutka i zasad profilaktyki jest powierzchowna, a jej głównym źródłem są media.**Wnioski.** Stan wiedzy w zakresie profilaktyki i czynników ryzyka uczennic szkół ponadgimnazjalnych bez względu na typ szkoły jest niezadowolający. Niezbędne jest większe zaangażowanie pracowników ochrony zdrowia, szczególnie lekarzy w proces edukacji zdrowotnej dotyczący profilaktyki chorób sutka.**Słowa kluczowe:** rak sutka, profilaktyka, wiedza.**Summary Background.** Education processes of young people should develop the need to care about their own health.**Objectives.** The aim of the study was the evaluation of knowledge about breast cancer prevention among secondary school schoolgirls.**Material and methods.** The research, using diagnostic poll method, was conducted among 300 schoolgirls from secondary schools in Szczecin.**Results.** Despite declaration of knowledge of the principles of breast self-examination, only few more than 1/3 girls from high school and less than 30% schoolgirls from vocational schools performed it according to the recommendations.**Conclusions.** The level of knowledge of the risk factors and prevention of breast cancer among schoolgirls from secondary schools in Szczecin, regardless of type of school, is unsatisfactory. A higher level of commitment of healthcare professionals, particularly doctors, to the processes of health education for the prevention of breast diseases is needed.**Key words:** breast cancer, prevention, knowledge.

Wstęp

Według prognoz liczba zachorowań na raka sutka w 2025 r. zwiększy się o 50% w stosunku do 2006 r. Największy przyrost zachorowań będzie dotyczył kobiet po 50. roku życia, z tego ponad połowa wystąpi między 50. a 69. rokiem życia [1].

W procesie wychowania i kształcenia młodzieży konieczna jest edukacja w zakresie prozdrowotnego stylu życia, w tym wyrobienie postawy odpowiedzialności za własne zdrowie. W okresie szkoły ponadgimnazjalnej młodzi ludzie powinni uzyskać wiedzę dotyczącą profilaktyki chorób cywilizacyjnych.

Cel pracy

Celem pracy była ocena wiedzy uczennic szkół ponadgimnazjalnych dotycząca profilaktyki i czynników ryzyka raka sutka.

Materiał i metody

Badaniami objęto 300 dziewcząt ze szkół ponadgimnazjalnych w wieku 16–19 lat ze Szczecina. Dziewczęta po-

dzielono na dwie grupy ze względu na typ szkoły. Pierwszą grupę stanowiły uczennice szkół liceów (L), drugą – uczennice uczęszczające do szkół zawodowych (Z). Obie grupy liczyły po 150 dziewcząt.

Badania prowadzono za pomocą kwestionariusza ankiety autorstwa A. Muszyńskiej z Katedry i Zakładu Medycyny Rodzinnej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu, po uzyskaniu zgody. Pytania dotyczyły znajomości czynników ryzyka oraz zasad profilaktyki raka sutka. Uzyskane wyniki odniesiono do typu szkoły. W celu ustalenia zależności statystycznej posłużono się testem χ^2 . Za poziom istotności uznano $p < 0,05$.

Wyniki

Większość ankietowanych (86,7% licealistek i 80,7% uczennic szkół zawodowych) zadeklarowała znajomość technik samobadania piersi. Jednak jedynie 51,3% uczennic z pierwszej grupy i 47,3% z drugiej przeprowadza to badanie. Wśród dziewcząt szkół zawodowych deklarujących prowadzenie samokontroli raz w miesiącu wykonuje ją 36,6%, natomiast wśród licealistek odsetek ten wynosi 29,9%. Wśród licealistek 54,1% wie, że samobadanie piersi powinno się wykonywać krótko po miesiączce. Wśród

uczennic ze szkół zawodowych taką wiedzę ma 43,7% osób. Istotnie częściej prawidłowo odpowiedziały dziewczęta deklarujące samokontrolę bez względu na typ szkoły ($p < 0,05$). Dla badanych głównym źródłem wiedzy dotyczącej samobadania są media (42% L i 36,7% Z). Na kolejnym miejscu w obu grupach został wskazany lekarz ginekolog (24,7% L i 25,3% Z). Tylko 1 uczennica na 300 wiedzę na temat samokontroli piersi uzyskała od lekarza rodzinnego.

W obu grupach nie wykazano istotnej zależności statystycznej między wystąpieniem choroby nowotworowej w rodzinie a przeprowadzaniem samobadania. Na pytanie, czy rak piersi może być dziedziczny większość respondentek w obu grupach odpowiedziała twierdząco, jednak 32% licealistek i 18% uczennic szkół zawodowych wybrało odpowiedź „nie wiem”. Mimo braku istotności statystycznej wyższą wiedzę w tym zakresie prezentowały uczennice zawodówki.

Tabela 1. Deklarowana przez uczennice znajomość czynników ryzyka

Czynniki ryzyka	Liczba odpowiedzi			
	liceum		szkoła zawodowa	
	n	%	n	%
Bezdietność	26	5,3	20	5,6
Pierwsza ciąża po 30. r.ż.	114	23,2	57	16,0
Brak lub krótkie karmienie piersią	42	8,5	42	11,8
Dieta ubogotłuszczowa	55	11,2	42	11,8
Pierwsza miesiączka przed 12. r.ż.	23	4,7	20	5,6
Późna menopauza po 55 r.ż.	84	17,1	62	17,4
Otyłość	66	13,4	61	17,1
Nadmierne spożywanie alkoholu	84	17,1	53	14,8

W pytaniu dotyczącym czynników ryzyka raka gruczołu sutkowego respondentki zaznaczały dowolną liczbę z podanych odpowiedzi. Licealistki najczęściej wskazywały pierwszą ciążę po 30. roku życia ($p < 0,05$ w stosunku do szkoły zawodowej) (tab. 1). Ponad połowa licealistek (51,3%) i prawie połowa uczennic szkół zawodowych (47,3%) stwierdziła, że badanie ultrasonograficzne piersi powinno

być wykonywane raz na rok. Podobne odpowiedzi dotyczą badania mammograficznego (48,7% L i 42,7% Z).

Dyskusja

Jednym z najważniejszych elementów profilaktyki chorób sutka jest samobadanie. Znajomość technik samobadania zadeklarowała zdecydowana większość ankietowanych uczennic, jednak mniej niż połowa wykonuje takie badanie. Wyniki Banaszkiwicz wskazują, że jedynie 6,54% ankietowanych uczennic liceów i średnich szkół medycznych regularnie przeprowadza samokontrolę [2]. Wyniki badań Florek dowodzą, że równie rzadko regularnie badanie palpacyjne wykonują dorosłe Polki (11,8%) [3]. Dopiero przeżycie nowotworu powoduje wzrost świadomości, o czym świadczą wyniki Kurpas i wsp., gdzie 100% przebadanych amazońek wie, jak przeprowadzać samobadanie i robi to regularnie [4].

Badania własne wykazały, że głównymi źródłami wiedzy dotyczącej raka sutka są ulotki, czasopisma i telewizja. Specjaliści uważają jednak zgodnie, że wiedza zawarta w większości popularnych czasopism i programów telewizyjnych nie jest rzetelna. Niepokojącym jest fakt, że tylko jedna osoba wiedzę o samobadaniu uzyskała od lekarza POZ.

Ryzyko zachorowania znacząco wzrasta u kobiet, w rodzinie których zanotowano przypadki raka piersi. W przeprowadzonych badaniach większość dziewcząt wiedziało, że rak piersi może być chorobą dziedziczną. Wyniki Banaszkiwicz pokazują, że dziewczęta, u których w rodzinie wystąpił nowotwór, wiedzą znacznie więcej na temat raka gruczołu sutkowego i znacząco częściej przeprowadzają samokontrolę piersi [2].

Poza czynnikami genetycznymi na wystąpienie nowotworu gruczołu sutkowego wpływa wiele czynników środowiskowych. Wyniki własne wskazują na niski poziom wiedzy o czynnikach mogących predysponować do raka sutka wśród dziewcząt szkół ponadgimnazjalnych. Zaskakująca była liczba uczennic, które zaznaczyły jako czynnik ryzyka dietę ubogotłuszczową (1/3 dziewcząt). Podobne wyniki uzyskała Muszyńska [5].

Wnioski

1. Stan wiedzy dotyczącej profilaktyki raka sutka i znajomości czynników ryzyka uczennic szkół ponadgimnazjalnych, bez względu na typ szkoły, jest niezadowolający, zwłaszcza niepokojący jest brak wiedzy odnośnie zasad samobadania sutków. 2. Konieczne jest większe zaangażowanie pracowników służby zdrowia, szczególnie lekarzy rodzinnych, pielęgniarek i położnych w upowszechnianie zasad profilaktyki chorób sutka wśród młodych kobiet.

Piśmiennictwo

1. Didkowska J, Wojciechowska U, Zatoński J. *Prognozy zachorowalności i umieralności na choroby nowotworowe w Polsce do 2025 roku*. Warszawa: Centrum Onkologii, Instytut M. Skłodowskiej-Curie w Warszawie; 2009: 45–50.
2. Banaszkiwicz M. Wiedza młodzieży szkół policealnych i średnich na temat profilaktyki chorób nowotworowych gruczołu piersiowego. *Pielęg Pol* 2002; 14(2): 217–221.
3. Florek M. Samobadanie piersi przez mieszkanki wsi i ich udział w badaniach mammograficznych i usg. *Med Ogólna* 2008; 14(43); 3: 246–253.
4. Kurpas D, Trusz A, Steciwko A. Wiedza na temat profilaktyki raka piersi. *Fam Med Prim Care Rev* 2006; 8(3): 670–673.
5. Muszyńska A, Mastalerz-Migas A, Jawiarczyk A, i wsp. Czynniki zwiększające ryzyko wystąpienia raka piersi – czy możemy je modyfikować. *Fam Med Prim Care Rev* 2006; 8(3): 711–714.

Adres do korespondencji:
Dr n. med. Bogdan Rumianowski
Zakład Histologii i Biologii Rozrodu PUM
ul. Żołnierska 48
70-204 Szczecin
Tel.: 785 080-084
E-mail: brumian@sci.pum.edu.pl

Praca wpłynęła do Redakcji: 15.02.2013 r.
Po recenzji: 10.03.2013 r.
Zaakceptowano do druku: 25.03.2013 r.